

Votaziun chantunala dal pievel dals 25 da november 2018

Explicaziuns dal cussegl grond

Iniziativa chantunala dal pievel «Buna scola grischuna – cundecisiun en dumondas impurtantas da la furmaziun»

Project 1

Explicaziuns a partir da p. 3

Cun l'iniziativa dal pievel duain dumondas impurtantas e fundamentalas da la furmaziun vegnir relaschadas dal cussegl grond en furma d'ina lescha u d'in conclus ch'è suttamess al referendum facultativ. I na stat betg en discussiun che questa iniziativa sa referescha primarmain al relasch da plans d'instrucziun tras la regenza, en spezial al Plan d'instrucziun 21 GR che la regenza ha concludì ils 15 da mars 2016. L'intent da l'iniziativa constituiziunala è quel da midar la regulaziun vertenta, nua che plans d'instrucziun vegnan relaschads tras la regenza, uschia, ch'il cussegl grond approvescha en il futur ils plans d'instrucziun e che sia decisiun è suttamessa al dretg da referendum. Prendì en mira vegn pia in spustament da las cumpetenzas vers il parlament e vers las votantas ed ils votants.

Il cussegl grond recumonda da refusar l'iniziativa.

Project da votaziun p. 17

Iniziativa chantunala dal pievel «Buna scola grischuna – cundecisiun tar ils plans d'instrucziun»

Project 2

Explicaziuns a partir da p. 11

L'iniziativa prevesa ina midada da l'art. 29 al. 1 e 3 sco er da l'art. 103 al. 1 da la lescha da scola. Tenor l'art. 29 al. 1 da la lescha da scola proponi da nov fashess la regenza il plan d'instrucziun per las scolas popularas, ma n'al relaschass betg pli en cumpetenza definitiva. Il plan d'instrucziun duai reglar liantamain ils cuntegns e las finamiras fundamentalas da l'instrucziun en ils singuls roms e las finamiras annualas da las singulas classas. Plinavant duessan il plan d'instrucziun u midadas fundamentalas da sia structura u da ses cuntegn vegnir approvads dal cussegl grond e suttamess al referendum facultativ. Cun las midadas da l'art. 29 al. 3 da la lescha da scola duessan ultra da quai cunvegnas interchantunalas davart ils plans d'instrucziun stuair vegnir approvadas dal cussegl grond. En quest connex fiss il conclus dal cussegl grond er suttamess al referendum facultativ. Cun il nov art. 103 al. 1 da la lescha da scola duess la finala vegnir introducida ina regulaziun transitorica, tenor la quala ils plans d'instrucziun ch'èn en revisiun u che vegnan introducids suenter che l'iniziativa dal pievel è vegnida acceptada, basegnassan gia l'approvaziun dal cussegl grond. Plans d'instrucziun gia introducids stuessan vegnir adattads u relaschads da nov entaifer 2 onns tenor il nov art. 29 al. 1 da la lescha da scola.

Il cussegl grond recumonda da refusar l'iniziativa.

Project da votaziun p. 18

Stimadas conburgaisas e stimads conburgais

Nus As suttamettain ils suandants projects per la votaziun:

**Iniziativa chantunala dal pievel
«Buna scola grischuna – cundecisiun en dumondas
impurtantas da la furmaziun»**

(project 1)

Ils 29 d'avust 2018 ha il cussegl grond tractà l'iniziativa chantunala dal pievel «Buna scola grischuna – cundecisiun en dumondas impurtantas da la furmaziun» per mauns d'ina votaziun dal pievel. El recumonda a las votantas grischunas ed als votants grischuns da refusar l'iniziativa senza suttametter ina cuntraproposta.

A. Il project da votaziun en detagl

1. Cuntegn e finamira da l'iniziativa

Ils 15 da mars 2017 è vegnida inoltrada l'iniziativa chantunala dal pievel «Buna scola grischuna – cundecisiun en dumondas impurtantas da la furmaziun». L'iniziativa costituziunala è vegnida formulada en furma d'in sboz elavurà en il senn da l'art. 12 al. 1 e da l'art. 13 al. 1 da la costituziun dal chantun Grischun (CC; DG 110.100). Las votantas ed ils votants che han sutsegnà questa iniziativa pretendan che l'art. 17 al. 1 e l'art. 89 CC vegnian midads sco suonda (**midadas marcadas**):

Art. 17 al. 1 cifra 4 (nov) Referendum facultativ

1 Sche 1500 persunas cun dretg da votar u in dieschavel da las vischnancas preندان il referendum facultativ, vegnan sutmess a la votaziun dal pievel:

4. conclus dal cussegl grond davart dumondas fundamentalas impurtantas en ils fatgs da furmaziun.

Art. 89 al. 4 (nov) Furmaziun

4 Dumondas fundamentalas impurtantas da la furmaziun ston vegnir regladas tras la lescha u tras in conclus dal cussegl grond ch'è suttamess al referendum facultativ.

Questa iniziativa che ha l'intent da midar la costituziun, serva a stgaffir la basa legala en la costituziun chantunala per l'iniziativa legislativa «Buna scola grischuna – cundecisiun tar ils plans d'instrucziun» ch'è medemamain vegnida inoltrada ils 15 da mars 2017 e che ha la finamira d'adattar la lescha da scola. Perquai vegni er discurre d'ina iniziativa dubla (project 1 e project 2).

L'iniziativa costituzionale «Buna scola grischuna – cundecisiun en dumondas impurtantas da la furmaziun» sa metta, ensemen cun l'iniziativa legislativa «Buna scola grischuna – cundecisiun tar ils plans d'instrucziun», en retscha cun ina seria d'intervenziuns pli u main analogas en ils chantuns Argovia, Appenzell Daders, Berna, Basilea-Champagna, Lucerna, Son Gagl, Schaffusa, Sviz, Soluturn, Turgovia e Turitg. Fin ussa èn vegnidas fatgas en otg chantuns votaziuns davart iniziativas cunter il Plan d'instrucziun 21 (Turgovia, Son Gagl, Appenzell Daders, Schaffusa, Argovia, Soluturn, Berna e Turitg). Las iniziativas èn tuttas vegnidas refusadas, per part en moda fitg clera.

2. Regulaziun vertenta da la constituziun chantunala

L'art. 17 al. 1 CC regla definitivamain las pussaivladads per far in referendum facultativ. In referendum facultativ po vegnir fatg, sche almain 1500 persunas cun dretg da votar u almain in dieschavel da las vischnancas pretendan ch'ils suandants conclus vegnian sutmess a la votaziun dal pievel: il decret, la midada u l'aboliziun da leschas (cifra 1); la conclusiun, la midada u la visada da contracts interchantunals ed internaziunals cun in cuntegn che mida la lescha (cifra 2); conclus dal cussegl grond davart novas expensas singulas tranter 1 milliun francs e 10 milliuns francs sco er davart novas expensas regularas annualas tranter 300 000 francs ed 1 milliun francs (cifra 3). Ultra da quai po il cussegl grond sutmetter al referendum facultativ conclus che pertutgan sia cumpetenzas definitivas. Conclus davart il pe da taglia, davart il preventiv e davart il quint annual

sco er affars da justia ed elecziuns na pon betg vegnir sutmess al referendum (art. 17 al. 2 CC).

En connex cun la nova ordinaziun dal dretg da referendum en il rom da la revisiun totala da la constituziun chantunala l'onn 2003 sa tractavi da stgaffir in urden da cumpetenzas che pussibilitescha d'ina vart in agir svelto ed adequat e da l'autra vart ina procedura da decisiun democraticamain legitimada. Pli impurtanta ch'ina decisiun è, e pli gronda che la legitimaziun democratica sto esser e pli pauc che l'element temporar sto vegnir validà. La cooperaziun da las persunas cun dretg da votar tras il referendum obligatoric u facultativ duai però esser limitada a fatschentas d'ina tscherta impurtanza. Per via da quai na prevesa la constituziun chantunala betg in referendum facultativ general cunter tut ils conclus dal cussegl grond.

Plinavant na cuntegna la constituziun chantunala vertenta nagina disposiziun, en tge furma giuridica che dumondas fundamentalas impurtantas da la furmaziun ston vegnir relaschadas. L'art. 89 CC vertent s'occupa mo da la concepziun generala da l'instrucziun en las scolas publicas sco er da las incumbensas specificas da furmaziun dal chantun e da las vischnancas, en spezial da lur cumpetenzas da promoziun.

3. Il Plan d'instrucziun 21

Plans d'instrucziun servan a las persunas d'instrucziun sco instruments specifics per planisar, per preparar, per reflectar, per coordinar e per evaluar l'instrucziun. Els èn disposiziuns generalas che

laschan a las personas d'instrucziun sco er a las autoritads da scola cumpetentas libertads considerablas da giuditgar e da decider. Plans d'instrucziun actuals – ed uschia er il Plan d'instrucziun 21 – fixeschan liantamain tge che scolaras e scolars ston s'acquistar e savair en mintgrom e sin mintga stgalim da scola (scolina, scola primara, stgalim secundar I) en in tschert mument. Ultra da quai furman ils plans d'instrucziun la basa per stgaffir meds d'instrucziun.

L'intent dal Plan d'instrucziun 21 è quel da realisar l'armonisaziun da las finamiras da formaziun da la scola populara ch'è fixada en la constituziun federala. La radunanza plenara da las directuras e dals directurs chantunals da l'educaziun publica dals 21 chantuns germanofons e plurilinghs ha deliberà l'onn 2014, per l'introducziun en ils chantuns, la versiun definitiva dal Plan d'instrucziun 21 che cumpiglia pliras tschient paginas. Il Plan d'instrucziun 21 n'è betg directamain liant per ils chantuns e sto vegnir realisà pir en correspundenza cun la basa legala chantunala respectiva. Areguard il Plan d'instrucziun 21 vul quai dir concretamain che mintga singul chantun decida davart adattaziuns, davart cumplettaziuns e davart l'introducziun dal plan d'instrucziun. Il plan d'instrucziun cuminaivel duai garantir en emprima lingia che las finamiras en tut ils roms èn cumparegliablas sin plaun naziunal. Cuntrari als plans d'instrucziun da fin ussa na definescha il Plan d'instrucziun 21 las finamiras da l'instrucziun betg en furma da cuntegns, mabain a maun da cumpetenzas. Ina duai betg mo vegnir intermedia savida, er sch'ils cuntegns mantegnan vinavant lur status central. Anzi, la savida duai pudair vegnir applitgada en differentas situaziuns concretas. Questa

orientaziun moderna vi da l'applicaziun da las enconuschientschas e da las abilitads ha in connex cun la pratica e cun la vita. Ils chantuns han però er la pussaivladad d'adattar il Plan d'instrucziun 21 a lur relaziuns localas. Uschia cuntegna il Plan d'instrucziun 21 GR plans d'instrucziun da lingua ch'èn vegnids concepids aposta per il chantun Grischun.

En il chantun Grischun ha la regenza concludi ils 15 da mars 2016 d'introducir il Plan d'instrucziun 21 per l'onn da scola 2018/19 (scolina, stgalim primar e las emprimas duas classas dal stgalim secundar I) respectivamain per l'onn da scola 2019/20 (3. classa dal stgalim secundar I). Ils plans d'instrucziun vegls dal chantun Grischun datavan dals onns 2002 (scolina: plan d'educaziun), 1984 (stgalim primar) sco er 1993 (stgalim secundar I).

Als custs totals da var 9 milliuns francs per elavurar il Plan d'instrucziun 21 è il chantun Grischun sa participà – proporzionalmain tenor ses dumber d'abitantas e d'abitants – cun stgars 300'000 francs. Il project parzial, en il qual èn vegnidas elavuradas las parts dal plan d'instrucziun per il Grischun (plans d'instrucziun rumantschs e talians, adattaziun dals ulteriurs plans d'instrucziun da lingua) ha custà circa 800'000 francs. Per la realisaziun dal Plan d'instrucziun 21 GR è vegnì concedi in credit d'impegn da 4,5 milliuns francs. Ina gronda part da quel vegn dvrà per las formaziuns supplementaras, perquai che quellas èn centralas per las personas d'instrucziun per introducir cun success in nov plan d'instrucziun e novs meds d'instrucziun. Per introducir il Plan d'instrucziun 21 GR èn previsas formaziuns supplementaras obligatoricas per tut las 2650 personas d'instrucziun che

lavuran en la scola populara en il chantun Grischun. Ina part essenziala da questas occurrenzas d'introducziun ha gia gi lieu en il fratemp.

Pervia da la situaziun linguistica speziala en il Grischun è limità il dumber da persunas pussaivlas che san porscher furmaziuns supplementaras. La furmaziun fundamentala per persunas d'instrucziun per il Grischun rumantsch vegn purschida mo a la scola auta da pedagogia dal Grischun. Perquai che questa scola auta ha mo tschertas resursas da personal, ston furmaziuns supplementaras vegnir planisadas ad ura. Mintga ulteriura midada dal plan d'instrucziun en il Grischun chaschunass in ulteriur basegn da furmaziuns supplementaras per las persunas d'instrucziun.

Sche las tavlas da lecziuns ed ils plans d'instrucziun sa midan, sto er il diever dals meds d'instrucziun puspè vegnir giuditgà da nov. Ils meds d'instrucziun ch'èn vegnids sviluppads ils ultims onns èn accordads cun il Plan d'instrucziun 21. Eventualmain stuessan pia vegnir sviluppads meds d'instrucziun novs aposta per il chantun Grischun. Ultra da quai stoi vegnir resguardà ch'il chantun sto metter a disposiziun – ultra dals meds d'instrucziun en tudestg – er meds d'instrucziun en rumantsch ed en talian. Ils custs che vegnissan chaschunads d'ina concepziun separada da meds d'instrucziun mo per il chantun Grischun, na pon actualmain betg vegnir inditgads precisamain.

En tut ils 21 chantuns germanofons e plurilings è in organ executiv (regenza chantunala, departament competent u in gremi spezialisà per dumondas da la furmaziun) competent da relaschar ils

plans d'instrucziun, mai il parlament. En il chantun Grischun relascha la regenza, sa basond sin l'art. 29 al. 1 da la lescha davart las scolas popularas dal chantun Grischun (lescha da scola; DG 421.000), ils plans d'instrucziun per ils stgalims da la scola populara.

Ils chantuns èn libers da fixar il stgalim da norma, sin il qual els reglan il cuntegn da l'instrucziun en scola. L'art. 31 al. 1 CC prescriba che tut las disposiziuns impurtantas ston vegnir relaschadas dal cussegl grond en furma d'ina lescha. Correspundentamain fixeschan il cussegl grond e la finala las votantas grischunas ed ils votants grischuns il rom legal cun la lescha da scola. La lescha vegn alura realisada sin il stgalim cunvegnet ed en il senn da la separaziun da las pussanzas tras l'executiva (regenza, administraziun) e betg pli tras la legislativa (parlament, pievel).

B. Ils arguments dal comité d'iniziativa

Cundecisiun orientada vers il futur

La midada costituziunala duai rinforzar la cundecisiun dal cussegl grond e dal pievel en dumondas fundamentalas impurtantas da la furmaziun. I n'è betg chapaveil, pertge ch'ins sto renunziar gist en dumondas da la furmaziun a la cundecisiun da las deputadas e dals deputads e da las persunas cun dretg da votar. L'administraziun ha anc adina pussaivladads avunda da prender influenza. Sche Vus acceptais questa iniziativa costituziunala, resta la responsabladad per la furmaziun ch'è gea il fundament da noss pajais democratic, en ils mauns da las burgaisas e dals burgais.

Betg pli senza il pievel

Fin ussa èn dumondas impurtantas da la furmaziun vegnidas elavuradas d'in gremi spezialisà ed ordinadas da la regenza. A la cundecisiun dal cussegl grond èsi vegnì renunzià, perquai che midadas èn vegnidas fatgas entaifer il sistem da la scola populara existent ch'è francà en moda positiva en il pievel. Ma oz vegnan las finamiras, ils cuntegns e las structures da la scola midads ed introducids senza discussiun e senza resguardar la publicitad. Pervia da quai dovri urgentamain ina pussaivladad da cundecisiun.

Il sistem da furmaziun en il focus d'interess globals

Geniturs, personas d'instrucziun, instructors ed instructurs deploreschan ch'ils uffants che bandunan la scola na dumognian betg pli en moda segira abilitads fundamentalas impurtantas dal far quints, dal leger e dal scriver. Quai èn las consequenzas visiblas dal svilup sbaglià che dura gia dapi in tschert temp en ils fatgs da furmaziun e che na resguarda betg pli enconuschientschas pedagogicas impurtantas. Ils fatgs da furmaziun svizzers vegnan spustads adina dapli en il focus d'interess economics globals e da concerns gronds internaziunals che vulan tranter auter gudagnar vi da meds d'instrucziun digitalis novs. Betg il svilup personal dals umans giuvens, mabain il niz economic dals fatgs da furmaziun stattan en il center.

Francaziun democratica dals fatgs da furmaziun

Cun l'iniziativa costituziunala vegn mantegnida la suveranità da furmaziun dal chantun. Nus burgaisas e burgais dal chantun Grischun pudain discutir midadas fundamentalas dals fatgs da furmaziun ed eventualmain votar davart talas. Cun in gea a l'iniziativa mantegna la populaziun las mastrinas en maun. Cas cuntrari n'avain nus da dir definitivamain nagut pli en fatschentas da scola. Mo in sistem da furmaziun ch'è francà en la populaziun e che s'orientescha vi da nosa cultura, sustegna la giuventetgna che vegn da sia vart a surpigliar responsabladad en la professiun, en la famiglia ed en la societad.

L'approvaziun da l'iniziativa costituziunala è er impurtanta per l'iniziativa legislativa

Cuntrari a l'iniziativa costituziunala vul l'iniziativa legislativa influenzer la dumonda dals plans d'instrucziun. Uschia duai il cussegl grond examinar ils plans d'instrucziun che vegnan relaschads da la regenza, ed il pievel duai pudair cundecider – cun agid dal referendum facultativ – davart lur introducziun. Quest dretg da referendum duai vegnir francà en la costituziun. Tgi che vul sustegnair l'iniziativa legislativa, sto approvar en mintga cas er l'iniziativa costituziunala.

www.guteschule-gr.ch

C. Ils arguments dal cussegl grond

En la sessiun d'avust 2018 ha il cussegl grond refusà cleramain l'iniziativa cun 109 cunter 10 vuschs ed 1 abstenziun.

Sistem cumprovà

Tenor la constituziun vertenta dal chantun Grischun ston disposiziuns impurtantas vegnir relaschadas en furma d'ina lescha (art. 31 al. 1 da la constituziun chantunala [CC; DG 110.100]). Cumpetent per relaschar las leschas è il cussegl grond. Ultra da quai èn leschas suttamessas al referendum facultativ (art. 17 CC), uschia ch'il pievel ha l'ultim pled, sch'ellas vegnan relaschadas u midadas. Concretamain è pia cumpetent il cussegl grond per relaschar la lescha da scola, en la quala vegnan regladas las dumondas impurtantas da la furmaziun. La lescha da scola è suttamessa al referendum facultativ, uschia ch'il cussegl grond e la finala las votantas ed ils votants dattan il rom a la scola populara grischuna e reglan las dumondas impurtantas da la furmaziun. Il pievel grischun ha pia gia in dretg da cundecisiun en dumondas impurtantas da la furmaziun.

Sco il rest da la Svizra ha pia er il Grischun in sistem cumprovà, nua che la legislativa (= parlament e pievel) decida davart las cundiziuns generalas strategicas e l'executiva (= regenza) realisescha questas cundiziuns generalas. Vi da quai na duessi vegnir midà nagut, perquai ch'ins ristgass uschiglio d'indeblir la separaziun da las pussanzas.

Abstrahà dal plan d'instrucziun na decleraran las iniziantas ed ils iniziants betg, tge

che «dumondas impurtantas da la furmaziun» pudessan esser. L'iniziativa constituziunala qua avant maun (project 1) serva evidentamain mo sco basa per l'iniziativa chantunala dal pievel «Buna scola grischuna – cundecisiun tar ils plans d'instrucziun» (project 2) ch'è vegnida inoltrada a medem temp, pertge che senza midar la constituziun na pon plans d'instrucziun betg vegnir suttamess al referendum facultativ – er betg tras ina midada da lescha.

Plans d'instrucziun ston vegnir relaschads sin il stgalim convegnent

In plan d'instrucziun n'è betg in'ovra politica strategica, mabain il resultat d'ina lavur operativa che sa basa sin enconuschientschas spezializadas e sin la savida d'experts. El fixescha ils cuntegns didactics, las finamiras da l'instrucziun e las tavlas da lecziuns da la scola populara. Questas enconuschientschas spezializadas e questa savida d'experts chattan ins sin il stgalim da l'administraziun. In parlament u las votantas ed ils votants n'èn betg ils gremis adattads per decider davart fatgs uschè voluminus, complex e detagliads.

Noziun giuridica nunclera en la constituziun

Dumondas impurtantas da la furmaziun vegnan regladas gia oz en la lescha da scola – gea, ston schizunt esser regladas en la lescha da scola. Il cussegl grond, ed uschia la finala er il pievel grischun, pon far valair directamain lur influenza en quest connex, perquai che mintga revisiun parziala u totala d'ina lescha è suttamessa al referendum facultativ. Sche la

noziun «dumondas impurtantas da la furmaziun» vegniss extendida sin ulteriurs fatgs che n'èn betg gia oz reglads en l'art. 31 CC e che n'èn betg gia oz sut-tamess al referendum, resultassan difficultads da cunfinaziun e d'interpretaziun.

D. Proposta

En la sessiun d'avust 2018 ha il cussegl grond refusà l'iniziativa chantunala dal pievel «Buna scola grischuna – cundecisiun en dumondas impurtantas da la furmaziun» cun 109 cunter 10 vuschs ed 1

abstenziun. El ha renunzià da suttametter ina cuntraproposta. Nus As proponin, stimadas conburgaisas e stimads conburgais, da refusar l'iniziativa chantunala dal pievel «Buna scola grischuna – cundecisiun en dumondas impurtantas da la furmaziun».

En num dal cussegl grond

La presidenta:

Tina Gartmann-Albin

Il chancelier:

Daniel Spadin

Iniziativa chantunala dal pievel «Buna scola grischuna – cundecisiun tar ils plans d'instrucziun»

(project 2)

Ils 30 d'avust 2018 ha il cussegl grond tractà l'iniziativa chantunala dal pievel «Buna scola grischuna – cundecisiun tar ils plans d'instrucziun» per mauns d'ina votaziun dal pievel. El recumonda a las votantas grischunas ed als votants grischuns da refusar l'iniziativa senza sutta-metter ina cuntraproposta.

A. Il project da votaziun en detagl

1. Cuntegn e finamira da l'iniziativa

Ils 15 da mars 2017 è vegnida inoltrada l'iniziativa chantunala dal pievel «Buna scola grischuna – cundecisiun tar ils plans d'instrucziun». L'iniziativa legislativa è vegnida formulada en furma d'in sboz elavurà en il senn da l'art. 12 al. 2 cifra 1 e da l'art. 13 al. 1 da la constituziun dal chantun Grischun (CC; DG 110.100). Las votantas ed ils votants che han sutsegnà questa iniziativa pretendan che l'art. 29 al. 1 e 3 sco er l'art. 103 al. 1 da la lescha davart las scolas popularas dal chantun Grischun dals 21 da mars 2012 (lescha da scola; DG 421.000) vegnian formulads da nov e cumpletts sco suonda (**midadas marcadas**):

Art. 29 Roms, plan d'instrucziun

¹ *La regenza fixescha ils roms obligatorics, ils roms d'elecziun ed ils roms d'elec-*

ziun obligatorics e fa il plan d'instrucziun per la scola populara. Il plan d'instrucziun reglia liantamain ils cuntegns e las finamiras fundamentalas da l'instrucziun en ils singuls roms e las finamiras annualas da las singulas classas. Il plan d'instrucziun u midadas fundamentalas da la structura u dal cuntegn dal plan d'instrucziun ston vegnir approvads dal cussegl grond. Il conclus d'approvaziun sco er las regulaziuns legalas impurtantas davart la realisaziun dal plan d'instrucziun èn sutta-mess al referendum facultativ.

² *Naginas midadas*

³ *Il plan d'instrucziun sto – sche pussivel – vegnir coordinà tranter ils chantuns. Cunvegnas interchantunalas davart ils plans d'instrucziun ston vegnir approvadas dal cussegl grond ed èn suttamessas al referendum facultativ.*

Art. 103 Dretg transitoric

¹ *Plans d'instrucziun ch'èn en revisiun u che vegnan introducids suenter l'acceptaziun da questa iniziativa ston vegnir approvads dal cussegl grond; il conclus è suttamess al referendum facultativ (cf. art. 29 al. 1 frasis 2, 3 e 4). Plans d'instrucziun gia introducids ston vegnir adattads u relaschads da nov entaifer 2 onns tenor l'artitgel 29 alineia 1 frasis 2, 3 e 4.*

2. Regulaziun vertenta da la lescha da scola

Tenor l'art. 29 al. 1 vertent da la lescha da scola fixescha la regenza ils roms obligatorics, ils roms d'elecziun ed ils roms d'elecziun obligatorics e relascha il plan d'instrucziun per ils stgalims da la scola populara. Il plan d'instrucziun regla liantamain las finamiras dals stgalims ed ils cuntegns fundamentals da l'instrucziun. Per singuls roms po el fixar finamiras liantas. Tenor l'al. 3 sto il plan d'instrucziun – sche pussaivel – vegnir coordinà tranter ils chantuns. Tenor la lescha da scola relascha la regenza correspundentamain l'ordinaziun executiva ed – uschenavant che quai è necessari – ulteriuras ordinaziuns sco er il plan d'instrucziun. Las cumpetenzas regulativas centralas (finamiras, organisaziun, instanzas, principals da la salarisaziun da las personas d'instrucziun, finanziaziun e.u.v.) èn dentant francadas en la lescha da scola e tutgan a la cumpetenzza dal cussegl grond. Medemamain francadas sin il stgalim da la lescha, ed uschia sin il champ da regulaziun dal parlament e dal suveran, restan las regulaziuns concernent las linguas da scola (art. 3 CC, art. 30 al. 1 da la lescha da scola ed art. 18 al. 1 da la lescha da linguas dal chantun Grischun dals 19 d'october 2006 [LLing; DG 492.100]) sco er concernent l'instrucziun da linguas estras (art. 30 da la lescha da scola).

3. Relasch dals plans d'instrucziun

Ina furma d'agir definida per relaschar ils plans d'instrucziun n'è betg prescritta en il dretg chantunal; fin ussa vegnan els dentant relaschads en furma d'in conclus da la regenza. Sin basa da l'art. 29 al. 1

da la lescha da scola ha il cussegl grond la finala fixà la regenza per relaschar ils plans d'instrucziun.

En nagins auters chantuns svizzers n'èn plans d'instrucziun vegnids relaschads fin ussa sin il stgalim da la lescha, ma bain èn adina vegnids elavurads da las personas spezializadas cumpetentas sin ina vasta basa e mintgamai vegnids concludids e mess en vigur dals organs executivs responsabels. Tar l'elavuraziun dals plans d'instrucziun sa tracti principalmain da tschermer conscienziusamain ils cuntegns da la furmaziun e da garantir la colliaziun cun las instituziuns da furmaziun e da professiun cuntinuantas. Sco gia explitgà cuntegnan ils plans d'instrucziun disposiziuns generalas che laschan a las personas d'instrucziun sco er a las autoritads da scola cumpetentas libertads considerablas da giuditgar e da decider. Ils plans d'instrucziun duain d'ina vart porscher a las magistras ed als magisters la libertad d'agir necessaria per ina instrucziun motivanta e da l'autra vart garantir a las scolars ina tscherta fidadad e segirezza. Cuntrari a leschas, che reglan obligaziuns e dretgs concrets da las personas pertutgadas, n'intervegnan plans d'instrucziun betg directamain en la posiziun giuridica da las scolaras e dals scolars respectivamain da las personas d'instrucziun. Els servan mo sco instruments da planisaziun. Consequentamain na pon vegnir deducidas naginas pretenziuns giuridicas or da las finamiras dal plan d'instrucziun.

Sch'il plan d'instrucziun stuess vegnir approvà dal cussegl grond, survegniss el en in tschert regard in caracter legislativ, en spezial en cumbinaziun cun la pussaivladad da far in referendum cunter questa

approvaziun. Ina tala materia specifica che na concerna betg directamain la posiziun giuridica da singulas personas, vegn dentant reglada cun avantatg sin il stgalim da la regenza. Mo uschia poi vegnir garantì ch'i resultia in'ovra coerenta che sa basa sin enconuschientschas spezializadas e che furma per las utilisadras ed ils utilisaders in rom util per ils singuls cuntegns didactics.

Ultra da quai daventassi pli difficil da reverder plans d'instrucziun en moda speditiva e favuraivla en cooperaziun cun personas d'instrucziun che derivan da la pratica. Questa flexibilitad è impurtanta, perquai ch'ils plans d'instrucziun stattan sut ina influenza relativamain ferma da midadas e da svilups socials e ston uschia vegnir adattads regularmain ed entaifer in termin adequat a las novas relaziuns tras personas spezializadas.

Las disposiziuns transitoricas proponidas da nov en l'art. 103 al. 1 da la lescha da scola prevesan tranter auter che plans d'instrucziun ch'èn gia introducids cur che questa iniziativa vegniss acceptada, stuessan vegnir adattads u relaschads da nov entaifer 2 onns. L'elavuraziun d'in nov plan d'instrucziun respectivamain l'adattaziun d'in plan d'instrucziun existent è ina procedura che dovra bler temp e che chaschuna gronds custs. Plinavant pretenda quai ina coordinaziun interchantunala ed ina consultaziun. Il termin d'adattaziun e d'approvaziun da 2 onns ch'il text da l'iniziativa prevesa per quai, na vegniss consequentamain strusch a bastar.

B. Ils arguments dal comité d'iniziativa

Per cleras finamiras

Cun l'iniziativa legislativa vulain nus cuntanscher ch'ils plans d'instrucziun reglian er vinavant liantamain *ils cuntegns e las finamiras fundamentalas da l'instrucziun en ils singuls roms e las finamiras annuallas da las singulas classes*. Da resguardar èsi che l'iniziativa legislativa po vegnir realisada mo, sch'er l'iniziativa costituziunala vegn acceptada.

Midada da sistem betg declarada

Il Plan d'instrucziun 21 è vegnì elavurà d'ina grupp d'experts da la conferenza dals directurs da l'educaziun publica dals 21 chantuns da la Svizra tudestga ed introduci en il chantun Grischun tras in conclus da la regenza. Senza esser vengnidas dumandadas ston nossas scolas uschia far vastas midadas: Il sistem da scola na s'orientescha betg pli tenor cuntegns e n'è betg pli concepì tenor stgalims, mabain impurtantas èn ussa «competenzas» teoreticas. Vitiers vegnan ina nova teoria d'emprender, l'emprender autoregulà, ina nova rolla da las personas d'instrucziun, la fusiun da roms, meds d'instrucziun concepids da nov sco er l'introducziun da dus ciclus da 4 onns per il stgalim primar empè da classes d'annada, inclusiv l'incorporaziun da la scolina, fin ussa «facultativa», en l'emprim ciclus da scola.

Nagina clerezza areguard il plan da la materia

Il Plan d'instrucziun 21 GR cun ses passa 2300 stgalims da competenza dat libra

via a tut las intschertezas. Las personas d'instrucziun ston decider a maun da tge cuntegns ed entaifer tge temp ch'ellas vulan cuntanscher tge finamiras da cum-petenzas. I n'èn formulads pli nagins cuntegns generalmain liants per las finamiras da l'instrucziun. Tar meds d'instrucziun che vegnan gia duvrads e ch'èn accordads cun il PI 21, datti en egl che lur structura è nunsistemica e che lur cuntegns èn savens dubitaivels e n'èn betg adattads per ils uffants. I n'è betg pli cler, tge uffant ch'emprenda tge en scola – quai che chaschuna inquietezza en las famiglias.

Orientaziun a las competenzas

La OECD ha introduci il examens da cumparegliaziun PISA per examinar e per controllar las scolas da tut ils stadis commembers e per reglar uschia lur politica da furmazion. Cuntegns da la furmazion ch'èn caracterisads da las culturas respectivas, èn difficils da mesirar en il rom da tests. Perquai è vegnida sviluppada ina nova noziun da competenza. Quella s'orientescha a las «abilitads» ch'èn levas da mesirar e betg als cuntegns da las finamiras da l'instrucziun. L'incumbensa da la scola d'intermediar las prestaziuns culturalas a la giuventetgna – ina incumbensa indispensabla per la societad – n'è pia betg pli garantida.

Custs imprevisibels

Per bleras vischnancas n'èsi betg previsibel, tge consequenzas finanzialas ch'il PI 21 ha per ellas. Las adattaziuns architectonicas pretendidas, la modernisaziun da la EED en scola sco er dals apparats da las scolaras e dals scolars, il mante-

gniment da tut quai, ma er ils blers novs meds d'instrucziun nunreutilisabels èn chaussas strusch discutadas fin ussa.

Tge effects ha l'iniziativa legislativa?

Sche l'iniziativa legislativa vegn acceptada, ston ils cuntegns fundamentals da la materia da l'instrucziun en scola puspè vegnir fixads en moda lianta. Uschia des-se puspè ruaus en las scolas, en las famiglias ed en las vischnancas. Plinavant fissi garanti ch'il cussegl grond ed il pievel pudessan s'exprimer davart ils plans d'instrucziun. Sche l'iniziativa vegn acceptada, sto il plan d'instrucziun vegnir adattà u redigi da nov en il senn da l'iniziativa entaifer 2 onns.

Schanza per il chantun Grischun

Questa votaziun permetta a la populaziun en noss chantun triling da cundecider en decisiuns politicas concernent dumondas impurtantas da la scola. Cun in gea a las duas iniciativas pudais Vus contribuir ch'il svilup da la scola da l'avegnir correspunda a la voluntad dal pievel.

www.guteschule-gr.ch

C. Ils arguments dal cussegl grond

Suenter l'iniziativa costituzionala «Buna scola grischuna – cundecisiun en dumondas impurtantas da la furmazion» ha il cussegl grond refusà en la sessiun d'avust 2018 cleramain er l'iniziativa legislativa cun 102 cunter 10 vuschs ed 1 abstenziun. Quai è consequent areguard la chaussa, ma er indispensabel ord vista giuridica:

Pertge che senza midar la constituziun (project 1) na po la lescha (project 2) betg vegnir midada en moda efficazia.

Relaschar plans d'instrucziun sin il stgalim cunvegnent

Tenor l'art. 31 al. 1 CC ston tut las disposiziuns impurtantas vegnir relaschadas dal cussegl grond en furma d'ina lescha. Tut las disposiziuns impurtantas che concernan la scola populara sa chattan pia en la lescha davart las scolas popularas dal chantun Grischun. Quella furma il rom e las prescripziuns per la scola populara grischuna. Tenor l'art. 29 da la lescha da scola è la regenza l'istanza competente per relaschar il plan d'instrucziun. Quai correspunda al stgalim cunvegnent, perquai ch'il plan d'instrucziun cumpiglia cuntegns didactics e finamiras da l'instrucziun; i sa tracta pia d'ina realisaziun classica da la legislaziun da scola. Cun auters plets: La legislativa (= parlament e pievel) fixescha – cun la lescha – las directivas strategicas, l'executiva (= regenza) realisescha questas directivas. Qua vegn vivida la separaziun da las pussanzas.

Ord vista statalpolitica sto perquai vegnir refusà il spustament da la competenza davent da l'executiva vi a la legislativa, sco quai ch'i vegn prendì en mira da l'iniziativa. E quai resguardond il princip da la separaziun da las pussanzas, ch'è normà en l'art. 4 al. 1 CC.

Plinavant stoi vegnir resguardà che l'elavuraziun d'in plan d'instrucziun n'è betg in process politic, mabain ch'ella preten da enconuschientschas spezializadas e la savida d'experts, e quai chattan ins sin il

stgalim da l'administraziun tar ils uffizis e tar ils posts da servetsch correspundents.

Ina debatta dal cussegl grond u schizunt in cumbat da votaziun davart ils singuls cuntegns dal plan d'instrucziun na correspundess perquai betg al stgalim cunvegnent ed al sistem adequat. Ins ristgass ch'ina tala ovra da basa daventass ina marionetta d'interess e d'opiniuns politicas particularas da singulas gruppaziuns. Il cussegl grond ed il pievel èn legislatura, betg redactors da plans d'instrucziun.

Obligaziun da coordinaziun en il sistem da furmaziun svizzer

Tenor l'art. 61a da la constituziun federala (Cst.; CS 101) procuran la confederaziun ed ils chantuns comunablamain per la permeabilitad dal sistem da furmaziun svizzer e coordineschan lur stentas. Questa incumbensa na po betg vegnir ademplida sin il stgalim cunvegnent tras in parlament u tras las votantas ed ils votants. Stentas sin nivel naziunal – sco il Plan d'instrucziun 21 – daventassan praticamain nunpussai vlas pervia da process parlamentars stentus e pervia da votaziuns dal pievel.

Flexibilitad

La furmaziun è dinamica. Sin midadas ston ins pudair reagir svelto ed adequatamain. Sche las competenzas vegnissan transferidas al cussegl grond, na pudess in tal process – pervia dal volumen dal plan d'instrucziun – strusch vegnir realisà e deliberà a temp util. Quai en spezial en vista al fatg ch'i pudess mintgamai ve-

gnir fatg in referendum cunter il conclus dal cussegl grond. In tal process politic na po betg satisfar a la chaussa, er betg en cas d'adattaziuns puramain formalas dal plan d'instrucziun, ed i daventass difficil da reagir en moda adeguata al svilup social.

Dar ina schanza al Plan d'instrucziun 21 = procurar per ruaus e temp en la scola populara

Il Plan d'instrucziun 21 è vegnì introducì en la scola populara grischuna ils 20 d'avust 2018. Quai è stà cumbinà cun blera lavur e cun gronds custs per meds d'instrucziun, per furnaziuns supplementaras da las persunas d'instrucziun sco er per l'infurmaziun da las vischnancas e da la populaziun. Sche l'iniziativa vegniss acceptada, stuess il chantun suttemetter il Plan d'instrucziun 21 gia puspè ad ina revisiun, e quai curt suenter sia introducziun ed avant ch'el avess insumma gì avunda temp da sa cumprovar. Ina part indefinida dals meds finansials gia impundids (daners da taglia) fiss vegnida duvrada per

nagut, ed i vegnissan chaschunads novs custs considerabels. Perquai: nagina ulteriura midada da lescha per gia puspè adattar il plan d'instrucziun.

D. Proposta

En la sessiun d'avust 2018 ha il cussegl grond refusà l'iniziativa chantunala dal pievel «Buna scola grischuna – cundecisiun tar ils plans d'instrucziun» cun 102 cunter 10 vuschs ed 1 abstenziun. El ha renunzià da suttemetter ina contra-proposta. Nus As proponin, stimadas conburgaisas e stimads conburgais, da refusar l'iniziativa chantunala dal pievel «Buna scola grischuna – cundecisiun tar ils plans d'instrucziun».

En num dal cussegl grond

La presidenta:

Tina Gartmann-Albin

Il cancellier:

Daniel Spadin

Project da votaziun

1

Conclus dal cussegl grond davart l'iniziativa chantunala dal pievel «Buna scola grischuna – cundecisiun en dumondas impurtantas da la furmaziun»

Concludi dal cussegl grond ils 29 d'avust 2018

1. I vegn entrà en il project.
2. Al pievel vegni recumandà da refusar l'iniziativa chantunala dal pievel «Buna scola grischuna – cundecisiun en dumondas impurtantas da la furmaziun».
3. I vegn desisti da suttametter ina cuntraproposta.

Text da l'iniziativa dal pievel

L'iniziativa pretenda las suandantas midadas da la constituziun dal chantun Grischun dals 18 da matg / 14 da settember 2003 (midadas marcadas):

Art. 17 al. 1 cifra 4 (nov) Referendum facultativ

¹ Sche 1500 persunas cun dretg da votar u in dieschavel da las vischnancas pretendan il referendum facultativ, vegnan suttamess a la votaziun dal pievel:

4. conclus dal cussegl grond davart dumondas fundamentalas impurtantas en ils fatgs da furmaziun.

Art. 89 al. 4 (nov) Furmaziun

⁴ Dumondas fundamentalas impurtantas da la furmaziun ston vegnir regladas tras la lescha u tras in conclus dal cussegl grond ch'è suttamess al referendum facultativ.

Project da votaziun

2

Conclus dal cussegl grond davart l'iniziativa chantunala dal pievel «Buna scola grischuna – cundecisiun tar ils plans d'instrucziun»

Concludi dal cussegl grond ils 30 d'avust 2018

1. I vegn entrà en il project.
2. Al pievel vegni recumandà da refusar l'iniziativa chantunala dal pievel «Buna scola grischuna – cundecisiun tar ils plans d'instrucziun».
3. I vegn desisti da sutta-meter ina cuntraproposta.

Text da l'iniziativa dal pievel

L'iniziativa pretenda las suandantas midadas en la lescha davart las scolas popularas dal chantun Grischun (DG 421.000) dals 21 da mars 2012 (midadas marcadas):

Art. 29 Roms, plan d'instrucziun

¹ La regenza fixescha ils roms obligatorics, ils roms d'elecziun ed ils roms d'elecziun obligatorics e fa il plan d'instrucziun per la scola populara. Il plan d'instrucziun regla liantamain ils cuntegns e las finamiras fundamentalas da l'instrucziun en ils singuls roms e las finamiras annualas da las singulas classas. Il plan d'instrucziun u midadas fundamentalas da la structura u dal cuntegn dal plan d'instrucziun ston vegnir approvads dal cussegl grond. Il conclus d'approvaziun sco er las regulaziuns legalas impurtantas davart la realisaziun dal plan d'instrucziun èn sutta-mess al referendum facultativ.

² Naginas midadas

³ Il plan d'instrucziun sto – sche pussaivel – vegnir coordinà tranter ils chantuns. Cunvegns interchantunals davart ils plans d'instrucziun ston vegnir approvadas dal cussegl grond ed èn sutta-messas al referendum facultativ.

Art. 103 Dretg transitoric

¹ Plans d'instrucziun ch'èn en revisiun u che vegnan introducids suenter l'acceptaziun da questa iniziativa ston vegnir approvads dal cussegl grond; il conclus è suttaless al referendum facultativ (cf. art. 29 al. 1 frasis 2, 3 e 4). Plans d'instrucziun gia introducids ston vegnir adattads u relaschads da nov entaifer 2 onns tenor l'artitgel 29 alinea 1 frasis 2, 3 e 4.

Votar è pli simpel che quai ch'ins pensa!

Sche Vus essas absenta u absent la dumen-
gia da votaziun u sche Vus duessas esser
impedida u impedì da votar a l'urna,
avais Vus las suandantas pussaivladads
da prender part a la votaziun:

1. Votaziun anticipada

Er en Vossa vischnanca avais Vus la pus-
saivladad da votar durant almain dus
dals ultims quatter dis avant il di da vota-
ziun, numnadamain

- cun votar a l'urna
u
- cun consegnar il cedel da votar en ina
cuverta serrada ad in uffizi communal.

2. Votaziun per corrispondenza

- Ils documents necessaris (cuverta da
resposta, cuverta da votar) survegnis
Vus automaticamain da la vischnanca.
- La cuverta da risposta u l'attest da
votar stuais Vus **suttascriver** en mintga
cas, autramain n'è Voss cedel betg
valaivel.
- Plinavant avais Vus duas pussaivladads
da votar per corrispondenza: Vus sur-
dais la cuverta da risposta a la **posta** u
Vus mettais la cuverta en ina **chascha
da brevs da l'administraziun commu-
nala inditgada da la vischnanca**.

Vossa chanzlia communal As vegn a
responder tuttas dumondas en connex
cun la votaziun anticipada e cun la vota-
ziun per corrispondenza. Legiai per pla-
schair er las publicaziuns uffizialas.